

28.J.-M.G. Le Clézio'nun romanlarında kimlik sorunu**Ceren ÖZGÜLER¹****APA:** Özgüler, C. (2022). J.-M.G. Le Clézio'nun romanlarında kimlik sorunu. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö11), 444-450. DOI: 10.29000/rumelide.1146668.**Öz**

Uzun yıllardır adı sömürgeleşme ile anılan Fransa, dünyada hatırı sayılır bir güce sahip bir göç ülkesi olmuştur. Ailesi sömürgeleştirilmiş topraklardan gelen J.-M.G. Le Clézio gibi birçok yazarın romanlarında ülkenin sahip olduğu bu gücün getirdiği toplumsal sorunlara yer verdiğini görmekteyiz. Özellikle de, farklı kültürlerin etkisiyle büyümüş bireyin kimliğini inşa ederken, kendini tanıması ve baskın Avrupa toplumları içinde hayatta kalabilmesinin zorluklarını sorgulayan J.-M.G. Le Clézio, romanlarında, kimliğine, kökenlerine, söz konusu sömürgeleştirilmiş topraklara yönelik oldukça kişisel bir arayışın içindedir. Onun ayrılmaz bir parçası olan seyahatleri, bireyin özgürlüğüne ulaşabilmesini temsil eden birer yolculuktur. Metinleri farklı kültürlerin yankılarını yansıtan Le Clézio, kendisini çift vatandaşlı olarak kabul ederken, kendi kimliğini de ancak bir nevi özgürlük sembolü olan bu seyahatler sayesinde oluşturabileceği düşüncesini savunur. Çocukluğundan itibaren geçmişin izlerini sürmeye başlayan Le Clézio, atalarının ve geçmişinin izinde, ortaya çıkmayı bekleyen ve bilinmeyen tüm ayrıntıları, kendi kimliğini oluşturmak amacıyla keşfetmeye çalışır. Kendi kimliğini arayan ve bunu bulmanın yolunun geçmişinden kopmamak olduğunu savunan J.-M.G. Le Clézio, Afrikalı ama aynı zamanda Morituslu olan babasının geçmişini, çoğunlukla kendi biyografik izlerini de taşıyan kahramanları aracılığıyla bize sunar. Bu bağlamda, kendini her kültürün ayrı ayrı değer gördüğü ve birlikte yaşamının en doğru şekli olarak kabul ettiği kültürlerarasılık kavramının savunucusu olarak gören J.M.-G. Le Clézio, birey ve kolektif arasındaki ilişkiye sıkı sıkıya bağlı kalırken, bireyin kendi özünü yitirmediği, Avrupa kültürlerinin yarattığı baskıdan uzak bir kimlik anlayışına vurgu yapar.

Anahtar kelimeler: J.-M.G. Le Clézio, kimlik arayışı, kültürlerarasılık**Identity problem in Le Clézio's novels****Abstract**

France has been a country of immigration with a considerable power in the world. We see that many writers such as J.-M.G. Le Clézio, whose family comes from colonized lands, include in their novels the social problems brought about by this power of the country. J.-M.G. Le Clézio, who questions the difficulties of knowing himself and surviving in dominant European societies while constructing the identity of the individual who grew up with the influence of different cultures, is in a very personal search for his identity, origins and the colonized lands in question in his novels. His travels, which are an integral part of him, are journeys that represent the individual's ability to reach freedom. Le Clézio, whose texts reflect the echoes of different cultures, accepts himself as a dual citizen and defends the idea that he can create his own identity only thanks to these travels. Le Clézio, who started to follow the traces of the past since his childhood, tries to discover all the unknown details waiting

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü (Ankara, Türkiye), cerenozguler@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0503-6013 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 21.06.2022-kabul tarihi: 20.07.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1146668]

to be revealed in the footsteps of his ancestors and past, in order to form his own identity. J.-M.G. Le Clézio, who seeks to find his own identity and argues that the way to find it is not to break away from his past, presents the past of his African but also Mauritian father, mostly through his heroes, who also carry his own biographical traces. In this context, J.-M.G. Le Clézio, who sees himself as a defender of the concept of interculturality, in which each culture is valued separately and accepted by him as the most correct way of living together, while strictly adhering to the relationship between the individual and the collective, emphasizes an understanding of identity in which the individual does not lose his own essence.

Keywords: J.-M.G. Le Clézio, quest for identity, interculturality

Giriş

II. Dünya Savaşı sonrası, toplumdaki yerini sorgulamaya başlayan birey, kendi olmak, kendini bulmak yolunda çeşitli arayışlar içine girer. Hümanizma ile başlayan birey algısı, 20. Yüzyılın sonlarında da bireyin kendini arayışı, özünde kim olduğunu bilme isteği ile karşımıza çıkar. Edebiyatın da konusu haline gelen bu arayış, yazarların geçmişe yaptıkları keşifler aracılığıyla, kendileri olma yolunda attıkları yeni bir adım olarak nitelendirilebilir. Hümanizmanın bireyin varoluşunun farkındalığını getirdiği 16. yüzyıldan itibaren başlayan bu kimlik arayışı ve "kendi olma" arzusu Fransız yazarların da böylelikle odak noktası olur.

Batı kültürünün güç kazanması ve küreselleşmenin gelişimiyle birlikte birey toplumdaki yerini daha fazla sorgulamaya başlamıştır. Farklı etnik grupların bir arada yaşamasının getirdiği zorluklar, önemli göç hareketlerinden doğan birlikte yaşamın getirdiği sıkıntılar, dünya savaşlarının sonuçlarının yansımaları, özellikle Avrupa'da bir takım sorunları da beraberinde getirmiştir. Birleşmiş Milletler tarafından "dekolonizasyon" şeklinde adlandırılan "sömürgeciliğin sonlandırılması" süreci, siyasi anlamda başarıya ulaşmış görünse de, kültürel bağlamda yaşanan sıkıntıları hala sürmektedir. Bu sorunlar, toplumsal değişimlere ayak uydurmakta ciddi zorluklar yaşayan bireyin, toplumda kendine bir yer edinmesini zorlaştırır. Bir yandan uyum sağlamaya çalışan birey, kendi sınırlarını da ortaya koymak isterken, bir nevi çoğul karakterli bir kimlik inşa etmek için kimliğinin belirli özelliklerini de kaybetmeye başlar. Lévi-Strauss'un da sözünü ettiği gibi, yabancının "öteki" olarak algılanması Batı kültürünün en büyük sorunlarından biridir.

Bir yabancı olarak, bizimkinden çok farklı bir kültürel alana ait olan öteki söz konusu olduğunda, başka bir determinizm, bu kez psikolojik, ötekini sistematik olarak reddetme tavrını kışkırtır. »(Lévi-Strauss 1952 :19)

Öteki'ni, kendini tanımlamak ve var etmek için bir gereklilik olarak gören ve " Öteki, aslında ben olan her şey" diye belirten Le Clézio, sadece benzerliklerin değil, her bir bireyin sahip olduğu farklılıkların da kabul edildiği, tüm insanlığı kucaklayan eşitlikçi bir bakış açısı yaratabilmek için siyaset, din ve ulus gibi kavramların getirdiği sınırlardan kurtulma dileğindedir. Le Clézio, dünya çapında bu bağlamda karşılaşılan tehlikelerin farkında olarak, kültürlerin buluşmasının birçok biçimi arasında, kültürler arasında doğru bir diyalogu sağlarken, kalıcı ve sağlıklı bir iletişimi de teşvik eden ve aynı zamanda bireyin gerçek kimliğinin farkında olup, bunu korumasına imkan veren kültürlerarasılığı tercih eder.

Seyahatler ve kimlik arayışı

Le Clézio yazmayı, kendi kendini yaratma ve kendi kişisel kimlik arayışı için bir alan haline getirir aynı zamanda. Eserleri alışlagelmiş sınıflandırmalardan uzak ve aynı zamanda herhangi bir akımdan uzak, bağımsız diyebileceğimiz bir niteliktedir. Yazıları, onun hayatına damgasını vuran olayları, karşılaştığı sorunları yansıtır. Amacı, doğrudan otobiyografik bir eser yazmak olmasa da, kendi kimlik arayışına da paralel olarak, yaşamak ve yazmak arasında bir nevi özel bir ilişki kurar. Yazarın bilmediği, tanımadığı, atalarından ona kalan geçmişini, her seferinde yeniden yaşamayı arzular; çünkü bu geçmişi yaşamak demek, yeniden var olabilmek, kendi kimliğini var edebilmektir onun için.

Kendini bulmak [...] Hiç şüphesiz bu, kendini bilmek, kendini bir daha asla yitiremeyecek kadar kendi bilgisine ulaşmak demektir [...] bir toplum, bir medeniyet, insanın ne olduğu ve nereye gittiği, onlar için neyin iyi, onlar için neyin kötü olduğu. (Le Clézio, 1971: 45)

Yazarın üç büyük kültürel coğrafyaya yaptığı çok sayıda seyahatleri aslında kültürel çeşitliliği de vurgulayan şiirsel bir yazı ile kendi yansımalarının olduğu içsel bir yolculuk olarak karşımıza çıkar.

Le Clézio'nun yaşamı da bize, kökenlerini, gerçek kimliğini merak eden, kendi olmaktan uzaklaşan, artık o modern diyeceğimiz topluma ne kadar ait olduğu belki de tartışılan bireyin bir noktada temsilidir. Çocukluğundan itibaren ailesinin hikayesinden etkilenen Le Clézio, atalarının geçmişinin izlerini sürmeye başlar ve bu gizemli denebilecek geçmişte yaşanmış olan bilinmeyeni keşfetmek ister. 18. yüzyılda Moritus'a göç eden Britanyalı bir aileden gelen Le Clézio için bu ada, geçmişiyle ilgili önemli bir yere sahiptir. Köklerinin ait olduğu bu ada ve eserlerinde sıkça adı geçen farklı yerlere bakıldığında bazı edebiyat çevrelerinde "egzotik roman" yazarı olarak anılsa da, söz konusu yerleri yazma amacının asla bu nitelendirmeye ait bir durum olmadığını savunur.

Bu benim için egzotizm demek değil. Benim için Moritus egzotik bir ülke değil. Bu temayı egzotik bir tema olarak değerlendiremem. Corot'un bir manzarasından çok, benim bir parçam olan bir şey olarak görüyorum burayı. Benim için tüm egzotizm bu. Madenlerdeki grevler, örneğin Zola. Benim için Zola gerçekten egzotizm çünkü o dünyayı bilmiyorum. (...) Bir gezi yazarı, egzotik bir yazar olarak tanıtıyorum; oysa ki ben hiç de öyle olmadığımı düşünüyorum. Seyahat veya egzotizmden bahsetmiyorum. Çok canlı, çok güncel olan sömürge devletlere ait geçmişimden bahsediyorum. (Dutton, 2003: 29)

1985 yılında yazdığı *Altın Arayıcısı* adlı romanında, Le Clézio aslında büyükbabasının hikayesini anlatmaktadır. Tüm umutlarını gerçek bir hazinenin arayışına bağlayan Alexis, bu arayışın sonunda kendisini bambaşka bir hazinenin sahibi olarak bulur: Kendisi olabilmek.

Şimdi ne için geldiğimi anlıyorum: bu benimkinden daha büyük bir güç, ben doğmadan önce başlayan bir hatıra. (Le Clézio, 1985: 209).

En sonunda, onca yıl süren serüveninin gerçek kimliğini bulmasına olanak tanıdığını görür. Maceradan uzak, monoton bir hayat süren kahraman, bir hazine ya da hiç bilinmeyen bir yer arayışında yaşadığı yeri terk eder. Çok geçmeden kendini bilmediği bir dünyayla karşı karşıya bulur, artık yönünü kaybetmiştir ve eski hayatından pişmanlık duymaktadır; ama bir yandan da deneyim kazanır. Bu yolculuğu sırasında, Alexis sonunda kendisini onun üzerinden daha iyi tanınmasını sağlayan Öteki ile karşılaşır. İşte bu sayede kurduğu iletişim, bir kültürel alışveriş çerçevesinde onun gerçeğini keşfetmesini sağlayan en önemli karşılaşmayı sağlar.

Roseaux nehrinin yanında, siyah kumlara uzanmış, uyumadan, rüya görmeden uzanıyorum. Yüzümde yıldızların yumuşak ışığını hissediyorum, dünyanın hareketini hissediyorum [...] Bütün yolları görüyorum [...] Gizli patikaları görüyorum. O yabancı korsanı düşünüyorum [...] Yumuşak

zeminde yatarken [...] huzuru ve dinlenmeyi tattığı yer burası [...]Korsan tam burada, sanki benimle nefes alıyor ve ben onun bakışlarıyla gökyüzünü seyrediyorum. Bunu daha önce nasıl düşünemedim... (Le Clézio, 1985: 334).

Aynı romanın devamı sayılan 1986 yılında yazdığı Rodrigues Adası'na Yolculuk'ta yazar, romanının ana karakteriyle kurduğu yakın ilişkisini şu satırlarla anlatır:

Başından beri istediğim şey, büyükbabamın bedeninde yeniden yaşamak, onun canlı bir parçası olduğuma inanmak. (Le Clézio, 1986:115)

Le Clézio'nun geçmişten söz etme biçimine baktığımızda, kimliğine ulaşma arzusunu, kendisi gibi ailesinde de benzer biçimde oluşan eksiklik duygusunu ve bu arayışın içindeki aidiyet eksikliğini sıkça görebiliyoruz. Söz konusu kitapta;

Sir Eugène'nin tüm çocukları doğdukları, büyüdükları yer olan malikanelerinden mutlu bir şekilde ayrılırlar. Çocukları seyahat eder, dünyanın sonuna, Amerika'ya, Afrika'ya, Avrupa'ya giderler. Kızlar, onlar yoksulluğa mahkumdur. (...) ben de uzaklarda doğmuş olmalıyım, köklerimden kopmuş, bu tuhaflık, ait olmama duygusu içinde büyümüş olmalıyım. (Le Clézio, 1986 : 113) diyecektir.

Yazar, romanlarındaki bu otobiyografik bakış açısı dikkate alındığında nostaljisini bir röportajında şöyle dile getirir:

Moritus'a dönüş değilse de en azından bu bir dönüşün anlatımı. Doğduğumdan beri, ailem ve ben geçici olarak Fransa'da olduğumuz ve Nice'de kalsak bile bir gün Moritus'a gideceğimiz fikriyle büyüdüm. (...) Nice'de doğdum, (...) Moritus kültürü ile beslendim. Dedem bu kültürden bahsetmeye devam etti, annem de; amcalarım, teyzelerim, tüm Morituslular. Bundan sürekli olarak bir tür altın çağ, efsanevi bir geçmiş, harika bir yer olarak bahsederlerdi. (Cortanze, 1999 : 271- 272)

Moritus'un, bu uzak adanın, onun kimliğinin inşasında Le Clézio'yu ne kadar etkilediğini bu satırlardan anlayabiliyoruz. Bu nostalji, anne babasının anılarının uyandırdığı basit bir merak duygusundan çok daha fazlasıdır. Aksi bir yorum, yapmak, onun bu topraklara dönüş isteğinin anlaşılmasına yol açacaktır çünkü. Ada, Le Clézio'yu tanımlayacak, onun dönüştüğü kişiyi bize anlatacak onsuz kimliğini oluşturamayacağı kökenleri temsil etmektedir aslında: "Ben babamın hikayelerinin, kitaplarının, aile efsanelerinin bende yarattığı şeyim."(Cortanze, 1999 :290-291)

François Laplantine'e göre kimlik tanımı yapılırken aranan öğeler "kalıtım, ırk, kan, toprak, bir millette kökleşme, aile ve doğum"dur. Ve kimlik "kökeni yeniden etkinleştirme süreci"dir. (Laplantine, 1999 : 41) Kimliğin temelini oluşturan köken, kişinin kendini bulmasına, anlamasına hizmet eder. "Kökenine yolculuk, tüm varlıkların dünyadaki yerlerini daha iyi anlamak için hissettikleri bu kimlik bulma ihtiyacıyla bağlantılıdır." (Cavallero, 1993 : 166) Le Clézio da bu cümlelerle, tarihte yaşanan yıkıcı denebilecek kötü olayların etkilediği, karakterlerin aslında kaybettikleri kimliklerine vurgu yapar.

Ancak köken, bazen hiç yaşanamayan terkedilmiş ülke, şehir ya da ada ile karıştırılır. Tıpkı 1996 yılında yazdığı Altın Balık romanının isimsiz bir ülkede doğmuş olan kahramanı Laïla gibi: "Güneyden, çok uzaklardan, belki de artık var olmayan bir ülkeden geliyorum" (Le Clézio, 1996:11).). Bu halde sözü edilen köken arayışı, ait hissedilebilen bir yere doğru olmak yerine, harita üzerinde kolayca bulunabilen bir coğrafi konum olmanın ötesine geçemez. Le Clézio ya da kitabın ana karakteri bazen onu asla bulamayacaklarını düşünseler bile, bu arayıştan vazgeçmezler.

Laïla'nın şu cümlesinden de anlaşılacağı gibi, "nereye gidersem gideyim aslında hiçbir zaman evimde olmayacağım." (Le Clézio, 1996 : 250); Le Clézio'nun karakterleri aslında çoğu zaman buldukları yerden uzaklaşmak zorunda kalmış, buldukları yerde kendilerini yabancı gibi hisseden

kahramanlardır. Bu durumda, kimliğini bulmak, kökenlerine atalarına ulaşmak imkansızdır. O zaman bu arayışı gerçekleştirmek için olduğu yerden kaçmak, uzaklaşmak gereklidir. Kendini ararken kaçmaktan başka bir yol bulamayan Laïla'nın durumu tam da budur; altı yaşındayken kaçırılan ve Kuzey Afrika'ya getirilip Lalla Asma'ya satılan Laila'nın doğduğu topraklara geri dönmesinin hikayesini anlatan Altın Balık, büyükannesi gibi sevdiği Lalla Asma'nın ölümüyle Fas'tan Güney Afrika'ya uzanan bir yolculukla devam eder. Doğduğu topraklara bu geri dönüş yolculuğunda, Laïla, Asma'nın ölümüyle birlikte referans noktasını kaybetmiştir ve aslında neyi aradığını bilmemektedir.

Laïla'nın çıktığı bu yolculuk, özünde aslında bir özgürlük arayışıdır diyebiliriz. Karakterin kendini, kimliğini bulacağı, her zaman başarıya ulaşmasa bile, bu arayıştaki özlemi gözler önüne süren bir yolculuktur. Kendini bulmak, asıl olana ulaşmak, özgür olmak aslında gerçek kimliğini bulmakla mümkündür.

Le Clézio'nun kimliği, Moritus kökenlerinin yanı sıra, babasıyla Afrika'da olan buluşmasından da beslenmektedir. 2004'te yazdığı Afrikalı adlı kitabında anlattığı maceraperest babanın portresi, onun kitaplarından yola çıkarak gördüğümüz kişiliğinin izlerini bize sunmaktadır. Yüzünü babasına ve Afrika mirasına çeviren karakter/yazar, kendisini bu zengin Afrika topraklarında da aramayı seçer. Sonunda babasıyla ve aynı zamanda Afrika ile ilk kez tanıştığı bu yolculuk sırasında, kendisini ve kimliğini büyük oranda tanır, anlar ve en önemlisi Öteki'ni keşfetme olanağını bulur: "Afrika'yı görüp tanımasaydım, bu mirası daha doğmadan almasaydım ne olurdu?" (Le Clézio, 2004: 122)

Yazar, daha önce tanımadığı ve bilmediği, babasıyla arasında olan bu bağın ne kadar güçlü olduğunu yaşayarak görür ve bu kültüre aidiyetini de anlar. Afrika'ya olan bu güçlü bağlılığının kimliğinin inşasında önemli katkılar sağladığını fark eder.

Fransız Le Monde gazetesine verdiği bir röportajda, şunu belirtecektir:

Bana öyle geliyor ki Alain Finkielkraut'un Mutsuz Kimlik kitabı son yıllarda yayınlanan en rahatsız edici kitaplardan biri. Tek kültürlü bir düşünceyi savunuyor. Fransa'da yaşarken kendi kendime Fransızca mı İngilizce mi yazacağımı sordum. Babamı memnun etmek için İngilizce metinler üreterek başladım ama neyse ki ya da ne yazık ki bilmiyorum, İngiliz yayıncılar tarafından reddedildiler. Çok güzel bir dil olan Fransızca'ya geçtim, bu da İngilizce'den zevk almama engel değil. Bir öğrenci olarak, muhtemelen tekrar babamı memnun etmek için tam bir İngiliz vatandaşı olmayı bile düşündüm.(...) Bristol'e, ardından birkaç yıl geçirdiğim Londra'ya taşındım. Sonra Fransa'ya geri dönmek istedim. Sonunda, kimliğim mutsuz değil, ama birçok insanınki gibi çoklu bir kimlik. (13 Eylül 2014-Le Monde-röportaj)

Gerçekten de, kendi kimliğini arayan Le Clézio, Afrikalı ama aynı zamanda Morituslu baba mirasını, bazen kendi kitaplarında kurguladığı kahramanlar aracılığıyla bize sunar.

Afrika ve Moritus yanında, Le Clézio'nun Meksika'da geçirdiği dönemi de onun kimliğini oluşturan ya da tamamlayan unsurlar çerçevesinde göz önünde bulundurmak gerekir. Latin Amerika'da bir süre yerlilerle yaşadığı dönemde edindiği tecrübeler, ardından Meksika'da geçirdiği günler, onun Eski ve Yeni Dünya arasındaki farkı bir kez daha görmesini sağlamış ve bu konudaki duyarlılığını beslemiştir. Yazar için bu keskin bir değişime tanıklık ettiği bir durumdan çok, bir kez daha eski uygarlıklara, eskiye kendini daha ait hissettiğini anlayıp, modern olarak tanımlanan Avrupa kültürüne karşıdan bakma fırsatını yakalamıştır.

Özel bir ailem olduğunu düşünmeyen ben, bu Hint halklarıyla tanıştığında, birdenbire binlerce baba, erkek kardeş, eş tanımış gibi oldum adeta. (Le Clézio, 1971:7)

Buradan baktığımızda, yazar, hissettiği bu aidiyet duygusuyla artık eserlerinde bu halklardan daha da fazla bahsedecek, bir kez daha arkasını şehre dönerken, aslında bir de o yerlilerin gözüyle modern dünyada olanlara tanıklık edecektir. Gerçekten de ilk defa Amerika'da yaşayan Kızılderililer, farklı coğrafyalarda yaşayan yerlilerden söz edeceği Hai adlı eserinde bir süreliğine terk edeceği Batı dünyasını, yeni keşfettiği bu dünya ile karşılaştırma fırsatı bulacaktır. Buradan yola çıkarak bu iki ayrı medeniyeti, iki ayrı dünyayı ayıran özellikleri inceleyip, bir arada olabilmeye ihtimalinin, buradan doğacak bir ortak yaşamın nasıl olabileceğini sorgulayacaktır. Yeniye, modern olana basit bir eleştirel yaklaşımla değinmek yerine, eskiyi tanımanın, kendini bulma yolunda en önemli adım olduğunu savunacak, daha iyi bir yaşama, eskiyi yok saymamakla ulaşılabileceğini savunacaktır.

Yerlilerin dünyasıyla karşılaşmak bugün artık bir lüks değil; modern dünyada neler olup bittiğini anlamak isteyen herkes için bir zorunluluk haline geldi. Yalnızca anlamak yeterli değil: Önemli olan tüm karanlık koridorların sonuna gitmeye çalışmak, birkaç kapıyı açmaya çalışmak: Yani temelde hayatta kalmaya çalışmak. (Le Clézio,1971:13)

Gerçekten de, Le Clézio için kökenlerine dönüş, modern olanı [ve](#) güncel olanı reddetmek ya da bir nostalji tutkusuyla yaşanması istenmiş bir deneyim değil, bireyin kendisini bulması, daha mutlu olabilmesi ve esas olanı, kendi gerçeğiyle tanışması için bulması gerekenleri sağlayan bir girişimdir.

Geleceğin vardığı yer, bu beton yolların, bu asma köprülerin, bu şehirler labirentinin sonunda, belki hala aynı ülke var, bilinmeyen, milyonlarca yıllık bu ülke, karanlık, yalnızlık ve gizemin nüfuz ettiği, insan dilinin henüz neredeyse algılanamayan bir titreme olduğu bu dilsiz ve kibirli ülke, bu ülke o kadar engin, o kadar canlı ki daha hareketsiz şeyler bile kalpler gibi atıyor ve beyinler gibi titreşiyor, ıssız bir ülke, efsanevi bir ülke doğuyor. Orada bir gün nasıl olduğunu bilmeden neler olabileceğini görüyoruz. (Le Clézio,1971:14)

Yerlilerin bizde uyandırabilme ihtimali olan, belki de Batı dünyasını iyileştirebilecek özgürlük hissi, varlığını yaşamını sorgulayan modern insana, kendi olabilmeye, kimliğini bulabilme fırsatını sunar. Evrenin sınırlarını tutan ilkel diye tabir ettiğimiz uygarlıklardır. Şehir ya da temsil ettiği Batı dünyası daha güçlü görünse de, bu görev Le Clézio için hayli zordur.

Şehirlerin sonsuz olduklarına inandırmak için kullandığı hilelerden biri. Doğal medeniyetlerin doruk noktası olduklarını düşünmemizi istiyorlar (...) Ama gerçek çok farklı. Bu bilimi barındıran Yerlilerin ilkel uygarlıklardır, açıklamaları bilenler onlardır. (Le Clézio,1971:16)

İnsan ve doğal çevresi arasındaki bağları güçlendirmek de gereklidir, çünkü modern insanın sorunu, Yerliler gibi, kendi yaratılışının zorlu ortamında yetişip büyümemesine ve hayatta kalmasına izin veren evrimi takip etmemiş olmasına bağlıdır. Modern insan, kökenlerine yaptığı yolculukta aslında kimliğini neden bulamadığının ama aynı zamanda neden bu arayışta olduğunu cevabını bulur: Uzak kaldığı özü, hiç tanımadığı ve belki de bu yüzden anlaması güç olan bir tarafının saklı kalması. Le Clézio'nun kimliğinin yapı taşı olan Afrika ve Moritus gibi, Meksika ve Latin Amerika'daki yerliler de doğrudan onun arayışını hem açıklayan hem besleyen bir role sahip olurlar.

(...) Yerlilerin sesleri, bize söylemek istedikleri: bize söyleyecekleri var ve biz de onları duymalıyız. Bize böyle bir şeyi, sakince, ikna etme ya da üstün çıkma arzusu olmadan kendileri olarak göstermek istiyorlar. Bize bir şey söylemek istiyorlar ve biz de onları dinlemeliyiz. (Le Clézio,1971:151)

Sonuç: Bir birlikte yaşama şekli olarak kültürlerarasılık

Le Clézio'nun Batı dünyasında eksik olan şeyin arayışında yani gerçek kimliğini bulma yolunda, kuşkusuz ki yaşadığı en önemli süreçlerden biri, Yerlilerle üç yıl boyunca paylaştığı ve Hai adlı eserinde anlattığı bu zaman dilimidir. Yaşadığı bu dönem, keşiflerinin ışığında kentsel, modern ya da Batı'ya ait

olan uygarlığın sorgulanmasıdır aslında. Modern dünyayı kurtarmanın tek yolunun azınlıkların, uzak kültürlerin varlığını kabul etmekten geçtiğini farklı eserleri ya da röportajları ile de duyuran Le Clézio'nun, kendi kimlik arayışındaki bu önemli basamak, daha önce de sözünü ettiğimiz birlikte yaşamın, birlikte var olabilmenin ve aynı zamanda farklı coğrafyalarda bile olsa, birbirinden beslenebilmenin gerekliliğine ve önemine vurgu yapar. Bu noktadan bakıldığında, bir kez daha onun bakış açısını ve birlikte yaşamayı en doğru şekilde mümkün kılan kültürlerarasılık kavramına neden bu kadar önem verdiğini anlayabiliriz. Kişinin dünyada egemen toplumlar içinde kimliğini kaybetmeden yaşayabileceği, diyalogun her zaman var olmasını sağlayacak tek ortak yaşama biçimi olan kültürlerarasılığı bu yüzden savunur. Babası aracılığı ile tanıdığı kökleri, geçmişini bulmasını, tanınmasını ve dolayısıyla kendini tanımasını mümkün kılar. Buradan da yola çıkarak, bireyin gerçek kimliğini, baskın olanın etkisinden uzak, ancak özgür bir kültürel bağlamın var olmasıyla kaybetmeden yaşatabileceğini deneyimlemiştir. Bunun yanında, ancak "Öteki"nin tanındığı ve kabullenildiği bir ortamın, kişinin kimliğini kaybetmemesini ve hatta doğru şekilde oluşturmasını sağlayacağını savunur. Le Clézio, kimliğine, kökenlerine dönük oldukça kişisel bile sayılabilecek bir arayışı aslında kültürlerarasılık çerçevesinde uluslararası bir platforma taşımak ister. Bireyi hep kendisine ait olmayana uyum sağlamak zorunda bırakan ve esas kimliğini kaybetmesine yol açan içinde yaşadığımız yüzyılın, bu sorundan, ancak yeni ve çoklu bir kimlik anlayışı ile kurtulabileceğini ifade eder. Bu anlayış çerçevesinde edebi güzergahında birey ve kolektif olan arasındaki ilişkinin önemine vurgu yaparken, kültürlerin ve kimliklerin özgürleşmelerinin, yok olmalarının önüne ancak Avrupa merkezci ideolojinin dayandığı yapının ortadan kalkması ile geçilebileceğini savunur.

Kaynakça

- Cavallero, C. (1993). *Le Clézio, les marges et l'origine*. Paris.
- Cortanze, Gérard de (1999) *Vérité et légendes. Le Clézio, le voyageur immobile*. Paris : Éditions du Chêne, coll. «Hachette Livres».
- Dutton, J. (2003) *Le Chercheur d'or et d'ailleurs. L'Utopie de J.M.G Le Clézio*. Paris : L'Harmattan.
- Ezine, Jean-Louis (1995) *Ailleurs*. Paris : Arléa.
- Laplantine, François (1999) *Je, nous et les autres*, Paris : Le Pommier, coll. « Manifestes ».
- Le Clézio, J.-M. G. (2004) *L'Africain*. Paris : Mercure de France.
- Le Clézio, J.-M. G. (1971) *Haï*. Genève : Sentiers de la Création.
- Le Clézio, J.-M. G. (1985) *Le Chercheur d'or*. Paris : Gallimard.
- Le Clézio, J.-M. G. (1986) *Voyage à Rodrigues*. Paris : Gallimard.
- Lévi-Strauss, C. (1952) *Race et histoire*. Paris : Gonthier.
- «Coexister, c'est comprendre ce qui peut offenser l'autre ». Le Monde Gazetesi .13 Eylül 2014. Erişim linki : https://www.lemonde.fr/culture/article/2014/09/11/coexister-c-est-comprendre-ce-qui-peut-offenser-l-autre_4486179_3246.html